
PRIKAZI

DODIRNE TAČKE IZMEĐU ISLAMA I BUDIZMA (Reza Shah Kazemi, *Common Ground Between Islam & Buddhism*, Louisville, KY, Fons Vitae, 2010)

Ovo nadasve zanimljivo i jedno od pionirskih djela, koje nastoji pronaći dodirne tačke između islama i budizma, napisano je uz neprocjenljivu pripomoć i upućivanje Richarda Weingartena i Paula Towseya iz muslimanskog rakursa gledanja na ovu problematiku, i to iz pera jednog od istaknutih komparativista religije i perenijalističkog mislitelja Shah Reza Kazemija.¹

Nastanak djela su potaknuli, s jedne strane, dalaj-lama, i s druge, princ Ghazi bin Muhammad bin Talal, autor Otvorenog pisma koje je u oktobru 2007. godine potpisalo 138 muslimanskih učenjaka, a koje je potaknulo historijski globalni mirovni pokret između muslimana i kršćana². Dakle, knjiga je napisana kao nastavak iste inicijative i vrsta je protezanja globalnog napora na uspostavi boljeg dijaloga i razumijevanja između islama i budizma. Usprkos brojnim nepomirljivim i nepremostivim doktrinarnim, teološkim, juridičkim i drugim razlikovnostima koje jamačno postoje između ove dvije religijske tradicije, Shah Reza Kazemi istinski vjeruje da tekstovi smireni između dvaju korica ove knjige mogu omogućiti objema zajednicama da respektiraju jedna drugu ne samo kao ljudska bića općenito već napose kao muslimani i budisti, temeljeći ujedno svoja stajališta na normativnim učenjima islama i budizma i ističući važne sličnosti i usporedbe između ove dvije, a napose sljedeće:

1) vjerovanje u Vrhovnu istinu (*al-Haqq*), koja je jednako tako Apsolutna istina i Apsolutna zbilja, te Izvor milosti i Vođstva ljudskim bićima;

¹ Za to, vidjeti <http://www.worldwisdom.com/public/authors/Reza-Shah-Kazemi.aspx> (pristupljeno 4. januara 2011).

² Vidjeti www.acommonword.com (pristupljeno 5. januara 2011).

2) vjerovanje da je svaka duša odgovorna prema principu pravde na onom svijetu i da je ovaj princip duboko ukorijenjen u samoj naravi Apsolutne zbilje;

3) vjerovanje u kategorički moralni imperativ pokazivanja samilosti i sažaljenja prema svakom, ukoliko nije u središnjim kozmognijskim i eshatološkim funkcijama milosti;

4) vjerovanje da su ljudska bića u stanju posjedovati nadracionalnu spoznaju, izvorište spasenja na onom i prosvjetljenja u ovom svijetu;

5) vjerovanje u mogućnost nepovredivog stanja za ljudska bića, te da bi sve trebalo težiti ovom stanju nepovredivosti;

6) vjerovanje u efikasnost i nužnost duhovne prakse: bilo da je ovo poprimilo oblik usrdne molitve, kontemplativne meditacije ili methodske invocacije (zazivanja);

7) vjerovanje u nužnost odvajanja od ovog svijeta, od *ega* i njegovih strastvenih želja.

Uostalom, djelo predstavlja jedan od prvih pokušaja znanstvene usporedbe između budizma kao takvog i islama kao takvog u našem modernom vremenu i ova vrsta učenosti, napose perzijsko-sanskrske učenosti, jeste prijeko potrebni skruti link u lancu intelektualne historije čovječanstva danas. Srazložno tomu je Kraljevski institut za islamsku misao u Jordanu Aal Bayt u septembru 2007. godine pokrenuo inicijativu da se formulira muslimanski odgovor na unekoliko kontroverzno predavanje aktualnog pape Benedikta XVI u Regensburgu, a spomenuti princ Ghazi bin Muhammad bin Talal je upravo autor Otvorenog pisma. Ova knjiga je drugo poglavlje te iste inicijative, dakle nastavak *A Common Word* (zajedničke riječi) kao *Common Ground* (dodirne tačke), tj. propitivanje islamskih sličnosti s budističkim učenjima. Otuda, autor nema krznanja kod priznanja da postoje brojne temeljne razlikovnosti, čak nepremostivi jazovi, koji odjeljuju islam i budizam – započinjući sa ključnim pitanjem o tome da li se budizam može nazvati teističkom religijom ili uopće religijom. Knjiga je ujedno pokušaj uspostave boljeg razumijevanja središnjih budističkih principa u svjetlu islamske duhovnosti koji raskrivaju značajne dodirne tačke među njima.

Naravno, vidno je istaknuta distinkcija između doktrinar-nog učenja (*'aqīda*) i njegove spiritualne mudrosti (*ma'rifa*), koja je u tješnjoj vezi s kontemplacijom, pročišćenjem ljudskih srca i

mističkim dimenzijama kojima obje religijske tradicije streme. Otuda u knjizi dubleti poput: *Dhmarma – al-Haqq, Karunā – Rahmah, Shūnya – Shahāda, Anicca – Zuhd, Tanhā – hawā, anattā – fanā*, koji su više analogni prije nego identični pojmovi. Također, vrlo važno naglašavanje, knjiga razvija inkluzivnije razumijevanje pojma *Ahl al-Kitāb* (sljedbenika Knjige, koji su pored muslimana tradicionalno uključivali Jevreje i kršćane, kao i sabejce i zoroastrijance). Stoga se zagovaratelji ove otvorenije interpretacije *Ahl al-Kitāba* oslanjaju na kur'anski ajet (87:19), koji ukazuje na izvore vodstva u ranijim knjigama (*suhuf al-ūlā*), kao i ranije narode (26:196) (*zubur al-awwalīn*, tj. svete tekstove). Ovaj izraz se pomalja na nekoliko mjesta u Kur'anu: 35:25; 3:184; 16:44; i 54:52, gdje je uvijek riječ o svetim tekstovima manjeg značaja u usporedbi sa Tevratom, Biblijom i Kur'anom i iz čega izvodimo zaključak da je riječ o odobrovanju ukoliko već ne iskazivanju štovanja, prije negoli kur'anskog ukazivanja na pogrešne svete tekstove, iz čega postaje jasno da pojam *Ahl al-Kitāba*, tj. sljedbenika Knjige (*buchreligionen*), nije ograničen samo na Jevreje i kršćane. Dodatni razlog posvješćivanja ovoga inkluzivnijeg razumijevanja jeste sljedeći nalaz: 2010. godine je barem 80 procenata svjetske populacije od 6,7 milijardi pripadalo četiri najbrojnije svjetske religije. Dakle, četiri od pet ljudi na planeti Zemlji su kršćani (32 procenta) ili muslimani (23 procenta) ili pripadnici hinduističke religije (14 procenata) ili pak budisti (12 procenata).

Konačno, kroz tri središnja poglavlja: 1. Postavljanje scene; 2. Jedinstvo: najveći zajednički nazivnik; 3. Etika suzdržanosti i samilosti; Epilog: Dodirne tačke svetosti; Buddha u Kur'anu? šejha Hamze Yusufa; Biografije autora i Bibliografiju, ova knjiga nastoji pomoći muslimanima da shvate budizam kao istinsku religiju ili *Dīn*, a budistima da shvate islam kao autentičnu *Dharmu*, te da postanu jedni drugima bliži u uzajamnom razumijevanju, uvažavanju i suosjećanju, jer ona uistinu ilustrira suštinski cilj i *A Common Word* inicijative i sadašnjeg projekta *Common Ground*³:

[S]laviti istinsku raznolikost ljudskog roda, uz duboku vjeru i ubjeđenje da muslimani koji žive sa budistima od Amerike do

³ Vidjeti Miroslav Volf, Ghazi bin Muhammad, Melissa Yarrington (eds.), *A Common Word – Muslims and Christians on Loving God and Neighbor*, Grand Rapids, Michigan/Cambridge UK: William B. Eerdmans, 2010.

Malezije mogu se okoristiti kroz ovu vrstu učenosti i inkluzivnije razumijevanje milosti, suosjećanja, mudrosti i uzajamnog uvažavanja koje islam i budizam dijele, te da istinski mogu poslužiti na korist i dobrobit ljudskog roda u cijelosti.